

Høringsuttalelse fra Arendal kommune – NOU 2026:6 Den nye velferdskommunen

Til: Helse- og omsorgsdepartementet

Sak: Høring – NOU 2026:6 Den nye velferdskommunen

Høringsfrist: 20. september 2026, utsatt frist for Arendal kommune til 25. september 2026

1. Innledning

Arendal kommune takker for muligheten til å avgi høringsuttalelse til NOU 2026:6 *Den nye velferdskommunen*.

Arendal kommune støtter i hovedsak utvalgets overordnede problemforståelse og retning. Kommunen mener NOU-en gir et viktig og nødvendig bidrag til diskusjonen om hvordan den norske velferdsmodellen skal kunne være bærekraftig i møte med demografiske endringer, knapphet på arbeidskraft, økende tjenestebehov, utenforskap og press på kommunenes økonomi.

Arendal kommune vil særlig framheve tre styrker ved utredningen.

For det første har utvalget en riktig forståelse av at utfordringene ikke kan løses gjennom effektivisering innenfor dagens tjenestemodeller alene. Det er behov for en dreining mot forebygging, tidlig innsats, rehabilitering, mestring, nye boformer, teknologi, oppgavedeling og mobilisering av ressurser i hele samfunnet.

For det andre er det positivt at utvalget tydeliggjør at kommunen ikke bare er tjenesteleverandør, men også samfunnsutvikler og demokratisk arena. Framtidens velferd må skapes i et samspill mellom kommunen, innbyggerne, pårørende, frivilligheten, ideell sektor, næringslivet, forskning og andre offentlige aktører. Dette må likevel skje innenfor rammen av at helse-, omsorgs- og velferdstjenestene fortsatt skal være universelle og forankret i offentlige ordninger.

For det tredje er utvalgets oppmerksomhet på implementering, skalering og spredning særlig viktig. Kommunesektoren har gjennom mange år utviklet og prøvd ut nye arbeidsformer. Utfordringen er ofte å gå fra enkeltstående prosjekt og pilot til varig endring i ordinær drift. Arendal kommune støtter derfor utvalgets forslag om sterkere nasjonale virkemidler for implementering og skalering.

2. Kommunenes økonomiske og organisatoriske forutsetninger må tas sterkere på alvor

Arendal kommune mener samtidig at NOU-en i større grad må ta inn over seg forskjellene i kommunenes økonomiske og organisatoriske forutsetninger.

Utvalget beskriver selv et paradoks: Behovet for innovasjon er størst når ressursene er knappest, samtidig som økonomisk press reduserer kommunenes mulighet til å ta risiko og sette av kapasitet til utviklingsarbeid.

Dette er en helt sentral problemstilling.

En kommune som opplever betydelig press på økonomi, bemanning og lovpålagte tjenester, vil lett bli tvunget til å prioritere kortsiktig drift og akutte behov framfor langsiktig forebygging og utvikling. Ledere og medarbeidere kan bruke all tilgjengelig kapasitet på å sikre forsvarlig drift. Det er ikke nødvendigvis uttrykk for manglende endringsvilje eller svak ledelse, men kan være en direkte konsekvens av manglende kapasitet.

Arendal kommune mener derfor at det må være en tydelig statlig forutsetning for den nye velferdskommunen at **kommunene gis reelt handlingsrom til omstilling**.

Det må ikke bli slik at kommunene på den ene siden får forventninger om mer innovasjon, samskaping, forebygging, forskning, teknologi og nye arbeidsformer, mens de på den andre siden må redusere nettopp den utviklingskapasiteten som skal gjøre omstillingen mulig.

3. Staten må finansiere også overgangsfasen

Arendal kommune støtter utvalgets forslag om et samlet praksisnært program og et nasjonalt skaleringsfond.

Det er imidlertid avgjørende at slike virkemidler ikke bare finansierer utvikling og pilotering. Omstilling har en overgangskostnad. Kommunene må ofte opprettholde eksisterende tjenester samtidig som nye arbeidsformer utvikles, prøves ut og implementeres.

Det bør derfor legges til rette for finansiering av hele omstillingsforløpet:

utvikling – utprøving – evaluering – implementering – overgang til ordinær drift – gevinstrealisering.

Arendal kommune mener at staten bør ta et særlig ansvar for å finansiere denne overgangsfasen. Dersom ikke, er det en risiko for at kommunene utvikler gode løsninger som de ikke har økonomisk eller organisatorisk kapasitet til å implementere.

4. Forebygging må prioriteres, men finansieringen må understøtte dette

Arendal kommune støtter utvalgets mål om å redusere og utsette behovet for helse-, omsorgs- og velferdstjenester.

Forebygging må imidlertid ikke forstås som en oppgave som legges på helse- og omsorgstjenestene alene. Boligpolitikk, arealplanlegging, oppvekst, utdanning,

arbeid, kultur, frivillighet, transport og nærmiljø er alle viktige deler av kommunens forebyggende arbeid.

Arendal kommune mener derfor at det er nødvendig med sterkere statlige virkemidler som gjør det mulig for kommunene å investere i tiltak hvor kostnaden kommer på kort sikt, mens gevinsten kommer senere – og ofte på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Dette gjelder eksempelvis boligtilpasning, rehabilitering, arbeidsinkludering, rusforebygging og tiltak for å redusere utenforskap.

5. Arbeidsdeltakelse må være en sentral del av den nye velferdskommunen

Arendal kommune støtter utvalgets oppmerksomhet på personer som står utenfor arbeids- og samfunnsliv. Utvalget peker på at om lag én av fem i yrkesaktiv alder står utenfor arbeid, utdanning eller arbeidsmarkedstiltak, og at dette representerer en betydelig uutnyttet arbeidskraft- og kompetanseressurs.

For kommuner med betydelige levekårsutfordringer er dette særlig viktig.

Arendal kommune mener derfor at arbeidsinkludering bør løftes tydeligere fram som en del av den kommunale velferdspolitikken. Flere i arbeid gir ikke bare økte skatteinntekter og mindre behov for ytelser. Arbeid og deltakelse kan også bidra til bedre helse, livskvalitet, sosial tilhørighet og redusert behov for kommunale tjenester.

Det må samtidig erkjennes at arbeidsinkludering krever tett samarbeid mellom kommune, NAV, utdanningssektor, helse- og omsorgstjenester og arbeidsliv.

6. Samskaping må ikke bli en indirekte oppgaveoverføring

Arendal kommune støtter utvalgets syn på at innbyggere, pårørende, frivillighet, ideelle aktører og næringsliv må være aktive samarbeidspartnere i utviklingen av framtidens velferd.

Samtidig mener kommunen det er nødvendig å tydeliggjøre et viktig prinsipp:

Samskaping må ikke innebære at kommunens lovpålagte ansvar gradvis overføres til pårørende, frivillige eller andre aktører.

Frivillighet og sivilsamfunn kan skape fellesskap, aktivitet, mening og forebygging på måter kommunen aldri kan erstatte. De skal imidlertid ikke bli en løsning på manglende finansiering av lovpålagte tjenester.

Dette er også i tråd med NOU-ens egen understrekning av at pårørende og frivillige er ressurser, samtidig som kommunens ansvar for likeverdige tjenester må ligge fast.

7. Bolig må ses som en del av framtidens velferdspolitik

Arendal kommune støtter utvalgets sterke vektlegging av bolig, nærmiljø og nye boformer.

Boligpolitikken må i større grad ses i sammenheng med helse- og omsorgspolitikken. Tilgjengelige og aldersvennlige boliger, gode nærmiljøer og hensiktsmessige boformer kan bidra til at mennesker kan mestre hverdagen lenger uten omfattende tjenester.

Det er derfor viktig at statlige bolig- og investeringstilskudd innrettes slik at kommunene får mulighet til å utvikle og prøve ut nye modeller.

8. Innovasjon må integreres i ordinær styring

Arendal kommune støtter utvalgets mål om at innovasjon og samskaping ikke skal bli avgrensede prosjekter, men en del av kommunenes ordinære utviklings- og tjenestearbeid.

Samtidig er det nødvendig å være oppmerksom på risikoen for at innovasjon blir «enda en oppgave» for ledere og ansatte.

For at innovasjon skal lykkes, må nye arbeidsformer erstatte eller endre eksisterende praksis. Det må derfor legges større vekt på gevinstrealisering, prioritering og avvikling av arbeidsformer som ikke lenger gir tilstrekkelig verdi.

9. Statlig styring og kommunalt handlingsrom

Arendal kommune støtter utvalgets ønske om mindre detaljstyring og større kommunalt handlingsrom.

Samtidig må økt handlingsrom følges av tilstrekkelig økonomisk og kompetansemessig kapasitet. Kommunalt selvstyre har liten verdi dersom kommunen i praksis er bundet av lovkrav, øremerkede midler og detaljerte nasjonale føringer uten tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre oppgavene.

Arendal kommune støtter derfor en utvikling hvor staten i større grad setter mål og rammer, mens kommunene får større frihet til å velge hvordan målene skal nås.

10. Arendal kommunes hovedsyn

Arendal kommune støtter hovedretningen i NOU 2026:6.

Samtidig mener kommunen at den nye velferdskommunen bare kan realiseres dersom staten, kommunene og øvrige aktører inngår i et mer forpliktende partnerskap.

Arendal kommune vil særlig be regjeringen om:

1. å etablere langsiktige og forutsigbare virkemidler for innovasjon, implementering og skalering,

2. å finansiere deler av overgangskostnadene ved større omstillinger,
3. å redusere statlig detaljstyring og gi kommunene større handlingsrom,
4. å sikre at kommunenes samlede økonomiske rammebetingelser gir reell mulighet til å arbeide forebyggende og langsiktig,
5. å styrke virkemidler for boligtilpasning, nye boformer og aldersvennlige lokalsamfunn,
6. å gjøre arbeidsinkludering til en tydeligere del av den framtidige velferdspolitikken,
7. å sikre at samskaping med pårørende og frivillige skjer uten at kommunens lovpålagte ansvar svekkes,
8. å styrke praksisnær forskning, evaluering og systematisk spredning av løsninger som dokumentert virker,
9. å sikre at nye nasjonale initiativ ikke medfører nye oppgaver og forventninger til kommunene uten tilsvarende finansiering,
10. å utvikle et mer forpliktende samarbeid mellom stat og kommune om omstillingen til den nye velferdskommunen.

Arendal kommune mener at NOU 2026:6 bør få stor betydning for den videre utviklingen av den norske velferdsmodellen. Kommunen støtter ambisjonen om å gå fra en velferdsmodell som i hovedsak responderer på behov, til en modell som i større grad forebygger behov, mobiliserer samfunnets samlede ressurser og utvikler tjenester sammen med innbyggerne.

Samtidig må det være en erkjennelse av at kommuner har svært ulike forutsetninger for å gjennomføre denne omstillingen. Den nye velferdskommunen må derfor ikke bare beskrives som et mål for kommunene. Den må utvikles som et **forpliktende partnerskap mellom staten og kommunesektoren**, hvor staten også tar ansvar for de økonomiske, juridiske og organisatoriske rammebetingelsene som gjør omstillingen mulig.

Arendal kommune støtter på denne bakgrunn hovedretningen i NOU 2026:6 og ber regjeringen følge opp utvalgets forslag med særlig vekt på reelt kommunalt handlingsrom, langsiktighet, finansiering av omstilling og reduksjon av statlig detaljstyring.